

Nr 319

Av herr Holmberg m. fl., *angående arbetsmarknadsmyndigheternas organisation och verksamhet.*

(Lika lydande med motion nr 285 i Första kammaren)

I jämförelse med 1967 och 1968 har läget på arbetsmarknaden under 1969 undergått en betydande förbättring. Den svaga tendens till ökad sysselsättning som kunde konstateras under sista kvartalet 1968 — framför allt i de syd- och mellansvenska länen — fortsatte och förstärktes under 1969. Bristen på arbetskraft i synnerhet inom metall- och verkstadsindustrin blev i nämnda län alltmer utpräglad. Totalt låg sålunda den hos arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösheten väsentligt lägre under det gångna året än under 1968. Regionalt sett var emellertid förbättringen liksom under tidigare år ojämn. Medan storstadslänen visar en fallande kurva har skogslänen alltså en stigande andel av arbetslösheten. Även åldersfördelningen bland de arbetslösa företer samma bild som tidigare: det är framför allt den äldre arbetskraften som ställs utanför produktiv sysselsättning.

Med det från sysselsättningssynpunkt gynnsamma läget i de syd- och mellansvenska länen har följdriktigt de i fråga om dagsverkskostnader dyrbara beredskapsarbetena sjunkit kraftigt under det gångna året. De särskilda beredskapsarbetena — för handikappade och av andra skäl svårplacerad arbetskraft — har däremot haft ungefär samma omfattning under hela året.

Med erfarenhet från tidigare konjunkturdämpningar och därav följande försämring i sysselsättningen är det sålunda angeläget att den arbetsmarknadspolitiska beredskapen är hög, så att snabba och effektiva åtgärder kan sättas in för att så snart som möjligt ge de friställda nytt arbete. Med den rådande regionala ojämnheten i fråga om arbetstillfällen är det särskilt angeläget att insatserna koncentreras på norrlandslänen och åtgärder för den äldre arbetskraften.

I årets statsverksproposition har chefen för inrikesdepartementet föreslagit utvidgning och förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna på flera områden och i fråga om den svårplacerade äldre arbetskraften aviserar förslag att föreläggas riksdagen senare i år. En del motsvarar önskemål som vi tidigare framfört.

1. *Arbetsmarknadsstyrelsens organisation*

År 1964 fick statskontoret i uppdrag att i samråd med arbetsmarknads-

styrelsen verkställa en översyn av arbetsmarknadsverkets organisation i syfte att rationalisera arbetet inom verket och såvitt möjligt begränsa behovet av arbetskraft. I slutet av 1968 avgav statskontoret ett betänkande angående arbetsmarknadsverket och arbetsmarknadspolitiken. Betänkandet och däröver avgivna remissyttranden redovisas i årets statsverksproposition.

I fråga om arbetsmarknadsstyrelsens organisation uttalar departementschefen att de principer som angivits i statskontorets förslag bör läggas till grund för en översyn och att genomförandet av en organisationsförändring förutsätter att förslaget kompletteras med detaljerade organisations-, arbets- och befattningsbeskrivningar, personalbehovsberäkningar m. m. Förslaget torde också enligt departementschefens mening behöva modifieras med hänsyn till att den nuvarande länsorganisationen bibehålls och decentraliseringen av uppgifter från central till regional nivå inte drivs så långt som statskontoret förutsatt. Enligt departementschefen bör en kompletterande översyn med syfte att utforma ett konkret förslag till organisation av arbetsmarknadsstyrelsen och en plan för genomförande komma till stånd i särskild ordning. Det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de närmare riktlinjerna för översynen.

Med hänsyn till de starka invändningar som gjorts i remissyttranden på statskontorets förslag — i vissa delar har förslaget avstyrkts eller starkt kritiserats av så gott som samtliga remissinstanser — är även enligt vår uppfattning en översyn nödvändig. Då denna kan komma att påverka såväl målsättningen för som inriktningen av arbetsmarknadspolitiken bör den föreslagna översynen ske med representanter för de politiska partierna och arbetsmarknadens parter.

2. Arbetsförmedlingen

I motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken (1966: 52) föreslog vi, i överensstämmelse med vad arbetsmarknadsutredningen förordat, att förmedlingen i glesbygd och mindre orter så långt möjligt skulle ersättas med personellt väl utrustade kontor lokaliserade till lämpliga centralorter. Redan då kunde konstateras att en utveckling i denna riktning hade ägt rum under de senaste åren. Samtidigt hade ambulerande verksamhet från de större kontoren bedrivits i ökad utsträckning. Antalet lokalombud och ortsombud har minskat starkt under de senaste åren. Enligt vad som framgår av departementschefens uttalande i statsverkspropositionen har denna utveckling fortsatt. Inom arbetsmarknadsstyrelsen har en arbetsgrupp föreslagit en ny kontorsorganisation för arbetsförmedlingen som i princip företer stora likheter med de av arbetsmarknadsutredningen på sin tid anförda synpunkterna. Statskontorets tidigare nämnda förslag går dock i denna del betydligt längre. Även departe-

mentschefens förslag innebär en fortsatt koncentration av arbetsförmedlingens lokala organisation, dock icke en så långtgående koncentration som statskontorets starkt kritiserade förslag innebar. Enligt den uppfattning vi länge hävdade torde väl utrustade kontor med kvalificerade personella resurser i allmänhet vara en förutsättning för att få ut mesta möjliga effekt av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Man får dock icke bortse från betydelsen av den goda kännedom om de arbetssökandes kvalifikationer och personliga förhållanden, som personalen på de lokala kontoren har. En avvägning måste därför ske i varje särskilt fall. Koncentrationen får icke drivas så långt, att arbetssökande särskilt i skogslänen får orimligt lång resväg till närmaste arbetsförmedlingskontor.

I detta sammanhang vill vi ta upp frågan om arbetsförmedlingens service. I ett cirkulärmeddelande av den 22 december 1969 från arbetsmarknadsstyrelsen till länsarbetsnämnderna har styrelsen angivit nya riktlinjer för arbetsförmedlingarnas service till företag med hög personalomsättning. I cirkuläret konstateras att företag med hög personalomsättning ställer stora krav på arbetsförmedlingen vid sin personalrekrytering. Anspråken på arbetsförmedlingens tjänster överstiger ofta de resurser som står till förfogande och av denna anledning skulle det vara nödvändigt att fortlöpande pröva hur resurserna skall användas. Det ifrågasättes sålunda om det från olika synpunkter är försvarligt att avdela en så stor del av förmedlingens kapacitet som ibland sker för att skaffa personal till företag med onormalt hög rörlighet. Arbetsmarknadsstyrelsen har därför funnit det angeläget att ange vissa riktlinjer för samverkan mellan arbetsförmedlingen och företagen i här berörda avseenden. Om ett företags personalbehov bedömes bero på en onormalt hög personalomsättning skall detta anmälas till länsarbetsnämnden, som har att uppta överläggning med företagsledningen för att få till stånd åtgärder som kan minska arbetskraftsomsättningen. Skulle detta samråd inte leda till sådana åtgärder, måste länsarbetsnämnden överväga på vilket sätt arbetsförmedlingens service skall utövas i fortsättningen: »Det kan bli fråga om att avstå från särskilda rekryteringsåtgärder eller att inte medgiva information om lediga arbetstillfällen i platslistor och Platsjournalen. Omständigheterna kan också påverka ställningstaganden till överföring av utländsk arbetskraft och samverkan i rekryteringsfrågor med arbetsmarknadsmyndigheterna i övriga nordiska länder». Arbetsmarknadsstyrelsen konstaterar dock inledningsvis att hög personalomsättning kan bero på många omständigheter: obalans på arbetsmarknaden, brist på bostäder, otillräcklig samhällsservice i andra avseenden, särskilda förhållanden inom en bransch eller på en arbetsplats, löneläge, arbetets art, arbetstidens förläggning, arbetsplatsens belägenhet och möjligheten till befordran.

Med så många varierande orsaker måste det vara en svår uppgift att bedöma om personalomsättning är onormalt hög eller inte. Det kan inte vara

riktigt att en principiellt så viktig fråga delegeras från arbetsmarknadsstyrelsen till länsarbetsnämnderna. En sådan ordning torde strida mot gällande bestämmelser om arbetsförmedlingen. Inte heller kan länsarbetsnämnderna åsidosätta reglerna för överföring av utländsk arbetskraft eller om samverkan inom den nordiska arbetsmarknaden. Hög personalomsättning torde förekomma även inom de av stat och kommun bedrivna verksamheterna. Men här berörda cirkulärmeddelande från arbetsmarknadsstyrelsen nämner inte något om hur arbetsförmedlingen i sådana fall skall förfara.

3. Arbetsmarknadsutbildning

I partimotioner under en följd av år har vi framhållit angelägenheten av att företagen mer än vad som hittills skett stimuleras till ökade insatser i arbetsmarknadsutbildningen: omskolning och annan yrkesutbildning av sysselsättningspolitiska skäl. Många som nu går den administrativt krångligare och för samhället mera kostsamma vägen över anpassningskurser, helt bekostade av staten, skulle kunna utbildas direkt i företagen och därigenom snabbare erhålla en ny produktiv arbetsuppgift. En inom företagen bedrivna utbildning skulle smidigare kunna anpassas till produktionen och en ny tekniks krav och ge de utbildade mera aktuella yrkeskunskaper. En sådan utbildning föreslogs redan av 1960 års arbetsmarknadsutredning. I sina petita har arbetsmarknadsstyrelsen år efter år förordat detta. I föregående års petita framhöll styrelsen att behovet av utbildning är av sådan storleksordning, att det av flera skäl är nödvändigt att en del därav kan tillgodoses på annat sätt än genom en utbyggnad av den särskilda kursverksamheten.

Även i årets petita räknar styrelsen med att utbildningsbehovet kommer att fortsätta att öka. Arbetsmarknadsstyrelsen anser, att denna utbildning skall begränsas till att omfatta dels sådana personer, som behöver nyrekryteras och som i samband därmed behöver omskolning eller kompletterande utbildning, dels redan anställda personer, som p. g. a. ändringar i produktionen löper risk att bli arbetslösa och för vilka omskolning bedöms som erforderlig. Varje sådan utbildningsinsats skall grundas på en arbetsmarknadspolitisk bedömning av åtgärdernas angelägenhet. Avsikten är sålunda inte att införa ett nytt statsbidragssystem för företagens interna utbildning och inte heller att rubba på de principer som nu råder för gränsdragningen mellan samhällets och företagens ansvar för yrkesutbildning, omskolning etc.

Liksom under tidigare år föreslår styrelsen att bidraget skall utgå med 3 kr. per timme och elev. Dessa gång på gång framförda och av oss förordade förslag har departementschefen icke velat tillstyrka. Vi vidhåller att denna linje är rationell, för samhället mindre kostsam och för de friställda effektiva. Vi föreslår att en sådan arbetsmarknadsutbildning genomföres under nästkommande budgetår.

4. *Utbildningsfonder*

I det föregående har vi understrukit angelägenheten av att arbetsmarknadsutbildningen i större utsträckning än för närvarande bedrivs direkt inom företagen. För att stimulera näringslivet till sådana insatser bör företagen ges möjlighet att skattefritt avsätta medel till särskild utbildnings- och omställningsfond avsedda att tas i anspråk i samband med förutsedda eller pågående strukturförändringar i företagen och särskilt i konjunkurlägen, som väntas leda till friställning av arbetskraft. Vi föreslår att Kungl. Maj:t utarbetar och för riksdagen framlägger förslag om härför erforderliga ändringar i skattelagstiftningen.

5. *Den äldre arbetskraften*

I motioner under de senaste åren angående arbetsmarknadspolitiken har vi framhållit att nuvarande pensionsbestämmelser innebär vissa olägenheter för den äldre arbetskraften när förhållandena är sådana, att arbetsmarknadsutbildning eller andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte är möjliga för att trygga deras försörjning. Först efter en framställning från LO uppdrog regeringen i slutet av januari 1969 åt riks försäkringsverket att utreda frågan om bättre möjligheter till förtidspensionering. Resultatet av utredningen framlades den 1 oktober samma år och en proposition har aviserats till årets riksdag. Förslaget innebär att hänsyn skall tas icke endast till invaliditet och sjukdom utan även till arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Denna uppfattning överensstämmer med de förslag vi tidigare framfört. Genom den föreslagna ändringen av reglerna kommer även personer, som inte kan beredas annan lämplig anställning, att få ökad möjlighet till pension före 67-årsåldern. Vi noterar med tillfredsställelse att en proposition i denna fråga aviserats till årets riksdag.

6. *Analys av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna*

De arbetsmarknadspolitiska insatserna har vidgats kraftigt under 1960-talet. På fyra år har anslagen fördubblats och uppgår i årets statsverksproposition till i det närmaste 2 miljarder kronor. I allt väsentligt har enighet rått om denna förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Den starka expansionen gör det emellertid alltmer angeläget att en ingående och fortlöpande analys sker av effekten av de vidtagna åtgärderna i relation till kostnaderna och de samhällsekonomiska verkningarna. Vi har under många år förordat att en sådan analys kommer till stånd. Vissa begränsade undersökningar har gjorts.

I föregående års statsverksproposition framhöll även chefen för inrikesdepartementet att behovet av förbättrade kunskaper om underlaget för och verkningarna av de arbetsmarknadspolitiska insatserna växer med utbyggnaden av dessa åtgärder. Departementschefen syntes sålunda dela vår upp-

fattning om behovet av en närmare analys. Anslaget till arbetsmarknadsforskning fördubblades — till 1 miljon kronor — och dessutom hade genom arbetsgruppen för arbetsmarknadsfrågor (EFA) en undersökning påbörjats om omskolningsverksamhetens ekonomiska verkningar och ytterligare forskningsprojekt förbereddes. Därutöver föreslog chefen för finansdepartementet en höjning av medlen till arbetskraftsundersökningarna, vilket enligt inrikesministerns uttalande borde möjliggöra en förbättring av underlaget för beslut om arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I sitt utlåtande över den av oss väckta motionen sade statsutskottet sig utgå från att i de av departementschefen förordade åtgärderna skulle ingå även önskvärda ytterligare analyser av skilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder i enlighet med motionens syfte. Vi finner det angeläget att resultatet av dessa undersökningar i fortsättningen kontinuerligt redovisas för riksdagen i samband med departementschefens förslag angående arbetsmarknadspolitiken.

Under återopande av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att den av departementschefen aviserade översynen av arbetsmarknadsstyrelsens organisation måtte företagas av en parlamentarisk utredning med representanter även för arbetsmarknadens parter,

att riksdagen måtte uttala att frågor om inskränkning i arbetsförmedlingens service till företag med hög personalomsättning icke får delegeras till länsarbetsnämnd utan skall handläggas av arbetsmarknadsstyrelsen,

att ökad arbetsmarknadsutbildning kommer till stånd inom företagen, samt

att undersökningar i syfte att ge bättre kunskaper om underlaget för och verkningarna av de arbetsmarknadspolitiska insatserna kontinuerligt redovisas för riksdagen.

Stockholm den 23 januari 1970

Yngve Holmberg (m) Staffan Burenstam Linder (m) Leif Cassel (m)

Rolf Eliasson (m) Carl Eric Hedin (m) Astrid Kristensson (m)
i Moholm

Tage Magnusson (m)
i Borås

Karin Wetterström (m)
